

Kaupunginhallitus

Päätöspäivämäärä 10.08.2026

Lahden kaupunki, Kaupunginhallitus, 10.08.2026

Valtuustoaloite: Loppu modernille orjuudelle KV

930/00.01.01.03/2026

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

hankintapäällikkö Tarinka Ringvall, p. 050 559 4078

toimitilajohtaja Jouni Arola, p. 050 559 4227

konsernihallinnon johtaja, henkilöstöjohtaja Mira Keitaanranta, p. 050 559 4065

Päätös

Esittelijä

kaupunginjohtaja Kyynäräinen Niko

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus tekee kaupunginvaltuustolle seuraavan ehdotuksen:

"Kaupunginvaltuusto merkitsee aloitteen ja siitä annetun lausunnon tiedokseen todeten, että aloitteessa tarkoitettu asia on tullut tässä yhteydessä riittävästi selvitettyksi."

Perusteluosa

Vasemmistoliiton valtuustoryhmä ja 23 muuta allekirjoittajaa jättivät 9.2.2026 seuraavan valtuustoaloitteen:

"Suomessa työskentelee monia ulkomaalaisia ihmiskaupan uhreja olosuhteissa, mitä on kuvattu moderniksi orjuudeksi. He saapuvat tänne vakavasti velkaantuneina

jouduttuaan maksamaan suuren kynnyksrahan halpatyövoiman välittäjille. Heitä on töissä rakennustyömailla, vanhustenhoitajina, siivoojina sekä monilla muilla julkisella rahalla toimivilla aloilla.

Harmaan talouden ja työperäisen hyväksikäytön ongelmiin on herättävä. Valitettava totuus on, että ulkomaisten työntekijöiden hyväksikäyttö on yleistä sekä järjestelmällistä. Yrittäjille ja ihmiskauppiaille annetut tuomiot ovat aivan liian lieviä, joskus myös täysin olemattomia. Toiminnasta kärsivät eniten ihmiskaupan uhrin, mutta myös rehelliset yrittäjät, jotka joutuvat kilpailemaan orjatyötä hyödyntävien yritysten kanssa.

Työsuojeluviranomaiset ovat valitettavasti usein avuttomia havaittujen väärinkäytösten estämisessä, sillä heidän toimivaltuutensa ja resurssinsa ovat täysin riittämättömät. Valtion tulee rahoitusta lisäämällä, rangaistuksia kiristämällä ja viranomaisten toimivaltuuksia vahvistamalla torjua hyväksikäyttöä. Kuitenkin myös kunnilla ja hyvinvointialueilla on tärkeä asema työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan estämisessä.

Lahden vasemmistoliiton valtuustoryhmä ja allekirjoittaneet valtuutetut esittävät, että kaupungin on laadittava selkeät ja sitovat ohjeistukset työehtojen polkemisen, työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjumiseksi kaupungin toiminnassa, alihankintaketjuissa ja hankinnoissa. On selvittettävä, onko alihankintaketjujen pituutta syytä rajoittaa. Kaikissa tehtävissä sopimuksissa on vaadittava työehtosopimusten noudattamista koko hankintaketjun osalta. Kaupungin viranhaltijoiden on tehtävä aktiivisesti yhteistyötä viranomaisten kanssa hyväksikäyttötapausten estämiseksi ja uhrien auttamiseksi.”

Vastaus valtuustoaloitteeseen

Vuonna 2023 hyväksytty Lahden kaupungin hankintaohjelma velvoittaa kaupungin toteuttamaan hankintansa vastuullisesti ja ihmisoikeuksia edistäen. Kaupungin hankinnoissa edistetään työllisyyttä hyödyntämällä hankinnoissa sosiaalisia kriteerejä. Sosiaaliset kriteerit tarjoavat tarjouskilpailuun osallistuville yrityksille mahdollisuuden saada kilpailutuksessa lisäpisteitä esimerkiksi työllistämällä pitkäaikaistyöttömän yrityksen toimintoihin sopimuskauden aikana.

Tavarahankinnoissa edellytetään, että tarjoajan tuotteita ei ole valmistettu tai koottu maissa, jotka eivät noudata ILO:n kansainvälisiä sopimuksia työoloista ja järjestäytymisvapaudesta sekä työelämän peruseriaatteiden ja -oikeuksien kunnioittamisesta. Lisäksi edellytetään, että tarjoajan toimitusketjua auditoidaan säännöllisesti ja tarjoaja pystyy todentamaan toimitusketjun toimijat. Tarjoajan on myös pyydettyäessä toimitettava selvitys toimitusketjusta.

Joissakin merkittävimmissä hankinnoissa on lisäksi vaadittu seuraavaa:

- Tarjoajalla on toimintaansa koskevat eettiset liiketoimintaohjeet (Code of conduct), jotka ovat vapaasti saatavilla esim. verkkosivuilla tai pyytämällä.
- Tarjoaja on määrittänyt eettiset liiketoimintaohjeet sopimustoimittajilleen (toimittajien Code of Conduct). Tarjoaja sitoutuu toimittamaan ohjeet tilaajan pyynnöstä hankintamenettelyn ja sopimuskauden aikana.
- Tarjoaja raportoi vastuullisuudestaan säännöllisesti, vähintään vuosittain, esim. YK:n kestävän kehityksen periaatteiden raportoinnin mukaisesti. Raportti on saatavilla yleisesti esim. verkkosivuilla tai pyynnöstä.

Kaupunki käyttää sopimustoimittajien tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden seurantaan Vastuu Group Luotettava Kumppani palvelua. Palvelussa on ajantasainen tieto mm. yrityksen työnantajavelvoitteiden hoitamisesta ja mahdollista maksuhäiriöistä lakisääteisten vaatimusten noudattamisesta.

Harmaan talouden torjunta on kaupungille tärkeä asia. Harmaan talouden torjuntaa tukeva ohjeistus on henkilöstön saatavilla hankintapalveluiden extranet sivuilta. Verottaja ja Kilpailu- ja kuluttajavirasto järjestivät Lahden kaupungille koulutuksen harmaan talouden torjunnasta. Koulutuksen materiaali sisältää tietoa tekijöistä, jotka altistavat harmaan talouden eri muodoille ja ehdotuksia riskien pienentämiseksi. Lisäksi siinä on kuvattu, miten toimia tilanteissa, joissa tällaisia riskejä on tunnistettu. Työohjeessa on ohjeita mm. harmaan talouden riskien tunnistamiseen, tilaajavastuulain velvoitteiden täyttämiseen, työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn toimiin sekä alihankinnan valvontaan.

Tarjouskilpailusta suljetaan tarjoaja, jota rasittaa hankintalain 80 §:n mukainen poissulkemisperuste. Tarjouskilpailun ulkopuolelle voidaan sulkea tarjoaja, jota koskee hankintalain 81 §:ssä tarkoitettu muu poissulkemisperuste.

Toimittajalla on tilaajan vaatimuksesta velvollisuus vaihtaa alihankkija, jos siihen kohdistuu julkisia hankintoja koskevassa lainsäädännössä tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste tai julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 81 §:n 1 momentin 3–11 kohdissa tarkoitettu harkinnanvarainen poissulkemisperuste, pakote tai Suomen viranomaisen tekemä varojen jäädyttämispäätös, vaikka peruste olisi syntynyt, pakote asetettu tai varojen jäädyttämispäätös tehty vasta sopimussuhteen alkamisen jälkeen. Jos alihankkijan vaihtaminen ei ole mahdollista, on tilaajalla oikeus irtisanoa hankintasopimus päättymään välittömästi.

Kaupungin hankintaohjetta päivitetään hankintalainsäädännön uudistuessa.

Kaupungin ohjeistusta hankintojen sosiaalisesta vastuullisuudesta, mukaan lukien harmaan talouden torjunta ja työperäisen hyväksikäytön torjuminen, tarkastellaan ja päivitetään tarvittaessa hankintaohjeen päivittämisen yhteydessä.

Tilakeskus

Lahden Tilakeskuksella on investointien ja palveluiden hankinnoissa sitovat käytännöt työehtojen noudattamiseen ja alihankkijoiden käyttämiseen eri toiminnoissa. Alla esimerkit talonrakennusinvestointien sekä palveluhankinnan osalta.

Talorakennusinvestoinnit:

Lahden kaupungin talonrakennusinvestoinneissa tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoissa rajataan alihankintojen ketjuttamista. Rakennusurakoissa sopimussuhteessa oleva urakoitsija voi luovuttaa urakan tai sen osia edelleen toiselle urakoitsijalle aliurakkana. Aliurakan ketjuttaminen tätä pidemmälle ei ole sallittua ilman rakennuttajan hyväksymää erityistä syytä. Kaikki aliurakoitsijat tulee aina hyväksyttää rakennuttajalla. Rakennuttaja vaatii, että ennen kunkin yksittäisen aliurakointisopimuksen solmimista urakoitsija esittää rakennuttajalle aliurakoitsijasta tilaajavastuulain mukaiset selvitykset sekä kirjallisen vakuutuksen siitä, ettei aliurakoitsijaa edusta työmaalla tai muutoin liiketoimintakiellossa oleva henkilö. Rakennuttajalla on oikeus olla hyväksymättä niitä aliurakoitsijoita, joiden tilaajavastuutiedoissa on puutteita, todistusten aitoudesta ei voida saada varmuutta ja/tai todistuksia ei olennaisilta osin ole käännetty suomeksi tai on muuten aihetta epäillä, ettei aliurakoitsija pysty huolehtimaan tai aio huolehtia yhteiskunnallisista velvoitteistaan kuten veroista tai sopimuspalkoista. Aliurakoitsijan tulee sitoutua yksilöimään ennen työn aloittamista työmaalla työskentelevät palveluksessaan olevat henkilöt. Pääurakoitsijan tulee ylläpitää ajantasaista luetteloa myös aliurakoitsijoista ja näiden työntekijöistä työmaalla. Rakennuttajalla on oikeus keskeyttää työt, mikäli urakkasuorituksia on ketjutettu ilman rakennuttajan nimenomaista hyväksyntää. Urakoitsijan tulee purkaa ketjutettu aliurakkasopimus välittömästi ja vastata rikkomuksestaan aiheutuvasta haitasta. Rakennuttajalla on oikeus periä urakoitsijalta jokaisesta rikkomuksesta erikseen sopimussakkoa 0,05 % arvonlisäverottomasta urakkasummasta kultakin työpäivältä, jonka aikana sopimuksenvastainen aliurakoitsija on työskennellyt työmaalla.

Ylläpidon palvelusopimukset

Kiinteistöjen ylläpidon palvelutuotannon hankintojen tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoissa määritellään tapauskohtaisesti oikeudesta käyttää alihankkijoita.

Esimerkiksi kiinteistöhoitopalveluissa palveluntuottajalla on oikeus käyttää palvelun tuottamisessa alihankkijoita. Tällöin palveluntuottaja vastaa käyttämänsä alihankkijan osuudesta kuten omastaan sekä vastaa siitä, että alihankkija noudattaa omalta osaltaan sopimuksen mukaisia velvoitteita. Alihankintayrityksen käytöstä on aina sovittava erikseen sopimuksessa tilaajan kanssa. Perustellusta syystä tilaaja voi kieltäytyä hyväksymästä alihankkijaa. Palveluntuottaja tekee alihankintasopimukset omiin nimiinsä tilaajan hyväksymien palveluntuottajien kanssa siten, että sopimusehdot täyttävät tilaajan vaatimukset

Palveluntuottajalla on tilaajan vaatimuksesta velvollisuus vaihtaa alihankkija, jos siihen kohdistuu hankintalain (1397/2016) 80 §:ssä tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste tai 81 §:n 1 momentin 3–5 kohdissa tarkoitettu hankinnanvarainen poissulkemisperuste, vaikka peruste olisi syntynyt vasta sopimussuhteen alkamisen jälkeen. Jos alihankkijan vaihtaminen ei ole mahdollista, on tilaajalla oikeus irtisanoa sopimus päättymään välittömästi.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Kh: kv

Kv: -